

РЕЦЕНЗИЯ

от проф. дн Наталия Иванова Витанова

(ПФ, ШУ „Епископ Константин Преславски”)

на дисертационен труд, за придобиване на НС „доктор на науките“ на *София Христова Дерменджиева*, на тема: **Рефлексивно (пре)осмисляне на квалификационните взаимодействия с педагогическите специалисти (мултимодален смисло-центриран модел)**, в област на висше образование
1. Педагогически науки, професионално направление 1.2. Педагогика (Теория на възпитанието и дидактика)

СТРУКТУРА НА ДИСЕРТАЦИОННИЯ ТРУД

Представеният за рецензия дисертационен труд е със сполучливо дефинирани параметри: общ обем - 410 страници, от които основно съдържание 400 с.; използвана литература (316 източника) на български, английски, руски език (301), в т.ч. и нормативни документи и електронни ресурси (15). Дисертационният труд е оформен по каноните на академичната архитектура: увод, четири глави, заключение, литература, приложение (33 с.).

Дисертационният труд като стил и език е прецизен, притежава богата и точна научна стилистика. Техническото изпълнение е коректно, информацията е подкрепена с подходящи визуални изображения (таблици и диаграми), монтирани на съответните места.

СЪДЪРЖАТЕЛЕН ПРОФИЛ НА ДИСЕРТАЦИОННИЯ ТРУД

Дисертацията е разположена в сложно изследователско поле, защото работният проблем има многопосочни характеристики и кореспондира със сериозни перспективи за търсене на алтернативни подходи, методи и техники водещи до позитивна промяна в квалификацията на учителите.

В този контекст могат да се коментират основните сюжетни линии на изследването, които бележат и силните страни на дисертацията.

Първо, темата е актуална в общ план. Тя е модерна, с футуристичен поглед, в контекста на глобализационните процеси и Образование 4.0. Съвременната цивилизация е изправена пред безпрецедентни предизвикателства - социални, икономически и екологични, които са следствие от ускоряващата се глобализация и бързия темп на технологично развитие. Характерна особеност на съвременното общество е преходът на човечеството към исторически ново състояние, което е детерминирано от въздействието на информацията, ролята на новите технологични системи и форми, характера и обема на влиянието им върху всички сфери на човешкия живот. Съвременната цивилизация живее в свят на изравняване на възможности, технологии и информация – „плосък свят” (по Т. Фрийдман). Плоският свят е свързан с глобализацията. Човечеството навлиза в етап когато почти всичко ще се дигитализира, виртуализира и автоматизира. Производителността на онези страни, компании и индивиди, които успеят да внедрят новите технологии, ще достигне зашеметяващи мащаби. Може ли образованието да отговори адекватно на тях? Дали съвременната цивилизация няма да праживее втори „шок от бъдещето” (по А. Тофлър)?

Безспорна е актуалността и на работния проблем и тематичната опция, които са убедително представени и обосновани в увода. Аргументите се движат в широка амплитуда: от необходимостта да се трансформира образованието изобщо и в частност да се реформира и модернизира системата за квалификация на учителите, възможността за стимулиране на мотивацията за учене и повишаване на компетентностите на учителите чрез рефлексивно (пре)осмисляне на квалификационните взаимодействия на основата на мултимодален смисло-центриран модел, до дефицита от разработки по темата в българската изследователска и академична практика.

Второ, темата е представена задълбочено и аналитично, внимателно е проследена същността на концепцията за учене през целия живот, перспективите на образователната реформа и смисло-центрираното управление на продължаващата квалификация на педагогическите специалисти, аспектите и нивата на смисло-центрирания подход за управление на квалификационните взаимодействия с учителите в мултимодална образователна среда. Интерпретацията обхваща широки темпорални граници – от миналото/и не толкова далечното минало до съвременните им дименсии. Проявен е усет и умение за многопластов анализ на представените идеи и възгледи. Проявено и майсторство свързано с умението в едно изречение да се обобщи и изведе водещ концепт от възгледите и теориите на много автори. Това е направено не еднократно в дисертационния текст. В логически обвързан „микс“ са преплетени рефлексията, семиотиката, мултимодалната образователна среда, комуникацията, смисло-центрираното управление и др. Фундамент на дисертационното изследване е конструктивистката философия на образованието. Дисертационният труд концептуално е много добре обмислен, в структурно отношение главите са логически обвързани и взаимно обуславящи се. Дисертационното изследване е добре балансирано по отношение на теоретичната и експерименталната част. Много добро впечатление прави нетрадиционно представеният литературен обзор по темата – той е вграден във всяка една глава, а не е представен в увода както повелява традицията. Органична част от увода са изследователската методология и очакваните резултати. В него логично са представени обектът, предметът, целта на изследването, основните задачи и хипотезата. Всички тези атрибути са коректно формулирани. По отношение на методите в действителност са използвани много повече, отколкото визираните в уводната част на дисертационното изследване. Много добре са представени обобщено изведените след всяка глава акценти.

Трето, дизайнът на емпиричното изследването се отличава със строга смислова организация: концептуалната рамка и методологичните параметри на изследването са целесъобразни. Налични са всички компоненти (цел, хипотеза, задачи, обект, предмет, контингент, критерии и показатели), точно формулирани, в субординация с темата, в съответствие помежду си, формиращи замисъла и локацията на изследователската процедура. Спецификата на проблема е наложила комбинирането на изследователската извадка като симбиоза от директори и учители. Методите са добре подбрани и селектирани, а изследователският инструментариум е сполучливо конструиран: теоретичен анализ, наблюдение, анкетен метод, тестване, карта за самооценка, карта за наблюдение, контент-анализ, статистически методи за обработка на данните (статистически пакет SPSS398 (IBM SPS Statistics Version 21) и с програма „Monte Carlo“, която позволява паралелния им анализ; „Алфа на Кронбах“; тест на Колмогоров-Смирнов; двуфакторната едномерна ANOVA; тест за мярка на Кайзер-Майер-Олкин; T-TEST). Проведен е класически педагогически експеримент (в световен план последните години почти не се правят такива, правят се предимно констативни експерименти с малки извадки).

Данните от емпиричното изследване са представени коректно. Резултатите са визуализирани таблично и чрез диаграми. Емпиричните резултати, впечатляват с обхват и вътрешна свързаност. Те са представени обективно с отчитане на контрастите, вероятностите, предпазливостта и противоречията в отговорите. По отношение на изводите – съдържателно са верни и произтичат от резултатите на изследването, не са тривиални и банални. Предложен е нов теоретико-практически мултимодален модел за смисло-центрирани взаимодействия в продължаващата педагогическа квалификация, който е авторска разработка и може да се верифицира в практиката.

Четвърто, налице е задълбочено познаване на продължаващата квалификация на педагогическите специалисти като основа за изграждане на изследователската процедура и последващият коректен пунктуален анализ.

Какви **ползи** носи проведеното изследване:

- ❖ за квалификационната практика – уточнени цели, съдържателно-концептуални и процесуални компоненти на възможност за промяна на подхода към учителите в условията на продължаващата квалификация на педагогическите специалисти;
- ❖ за социално-педагогическата практика – предлага адекватен на обществените потребности мултимодален модел за смисло-центрирани взаимодействия в продължаващата педагогическа квалификация, който може да съдейства за повишаване на качеството на процеса на обучение (квалификация) на педагогическите специалисти.

ПРИНОСИ НА ДИСЕРТАЦИОННИЯ ТРУД

- Изследването и резултатите от него като надежден емпиричен материал компенсират в голяма степен дефицити по работната тема - квалификационната практика на педагогическите специалисти.
- Теоретичният анализ като обхват в съчетание с изследователската процедура е еталон за систематично научно изследване.
- Представен е качествен текст с възможност за практическо приложение в квалификацията на педагогическите специалисти.
- Представената технологична парадигма (мултимодален модел за смисло-центрирани взаимодействия в продължаващата педагогическа квалификация) може успешно да се използва в квалификацията на педагогическите специалисти независимо от спецификата на избраната тема.

ПРЕПОРЪКИ:

- ❖ Във връзка с популяризирането и разпространение на резултатите е препоръчително те да бъдат публикувани под формата на самостоятелна монография.
- ❖ Да се предложи разработването на междууниверситетски проект по темата с оглед по-ефективната квалификация на учителите.

БЕЛЕЖКИ:

- ❖ Добре би било в заключението да се изведат няколко препоръки.

ВЪПРОСИ:

1. Приобщаващо ли е Приобщаващото образование в България?
2. Реформа ли е промяната и промяна ли е реформата?

АВТОРЕФЕРАТ И ПУБЛИКАЦИИ

Авторефератът проектира съдържанието на дисертационния труд и следва неговата логика, отразява обективно теоретичните, изследователските и практико-приложните аспекти по проблема. Депозирани публикации (14 – 6 самостоятелни и 8 в съавторство) са подчинени на темата и са определен принос към популяризирането на емпиричните резултати и изводи на изследването.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Анализът на разработката, качеството на научно-изследователската дейност на София Дерменджиева показват широтата на нейните интереси и личната ѝ ангажираност към изследваната проблематика.

Прочитът на представените материали показва професионалната компетентност на доц. Дерменджиева, детайлното познаване на теоретичната материя, умение да работи с аналитична, емпирична и

статистическа информация, умение да формулира и доказва научни хипотези, да поставя на дискусия нови изследователски проблеми.

Като цяло дисертацията отговаря на изискванията за такъв род изследвания. Тя защитава критериите за евристична значимост, за структурираност, за капацитет на обхвата, позволява да се извеждат утвърждения, има вътрешна координираност и е балансирана в секвенциите.

Кандидатът изпълнява минималните национални изисквания за НС „доктор на науките“. Нямам съмнение за плагиатство в научния труд и публикации. Въз основа на проявените качества и умения, на доказаните научни приноси и оригинални постижения, давам своята **положителна оценка** за проведеното изследване, представено от рецензираните по-горе дисертационен труд, автореферат, постигнати резултати и приноси, и предлагам на уважаемото научно жури да присъди научната степен „доктор на науките“ на *София Христова Дерменджиева* в област на висше образование: 1. Педагогически науки, професионално направление 1.2. Педагогика (Теория на възпитанието и дидактика).

14.08.2023 г.

Шумен

Подпис:

(проф. дн Н. Витанова)